

Афористика Григорія Сковороди: структурно-семантичний та стилістичний аспекти

Юлія Калашник

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української мови,
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна;
e-mail: kalashnyk_julia@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0003-2737-8612>*

Розгляд афористики відомого мислителя щодо синтаксичного конструювання вираженої думки й творення в цій площині різноманітних стилістичних прийомів для її посилення є актуальним.

Метою пропонованої розвідки є встановлення стилістико-синтаксичних особливостей крилатих висловів Г. Сковороди, що відбивають індивідуальні риси його філософського та поетичного мовомислення.

Лаконічність і водночас глибину мислення Григорія Сковороди демонструють афоризми, репрезентовані простими реченнями, часто ускладненими різними синтаксичними елементами, що конкретизують думку, концентруючи її навколо одного граматичного центру. Форма наказового способу головних членів односкладного речення із семантикою мислення посилює вплив афоризму на реципієнта. Виразним комунікативним типом є афоризми з бажальною модальністю. Серед складних конструкцій преvalюють складнопідрядні речення, здебільшого мінімальної структури. Певні настанови та умовиводи, викладені в афоризмах такої будови, нерідко супроводжуються вказівкою на умову або час. Потужний потенціал у вираженні філософських сентенцій мають займенниково-співвідносні речення з предметним значенням корелятивів. Порівняння як один із найпоказовіших пізнавальних засобів в афористичній Г. Сковороди представлені різними структурними типами синтаксичних одиниць: від словосполучень до складних речень із відповідними синтаксичними компонентами (підрядними частинами порівняльними, зіставлявальними конструкціями та ін.). Афоризми, що є еквівалентами надфразних єдностей, часто формуються двома реченнями, зв'язок між якими забезпечують повтори та інші лексико-граматичні засоби.

Отже, видатний філософ використовує різноманітні синтаксичні конструкції та стилістичні фігури, зокрема антитезу, риторичні запитання й заперечення, різного виду повтори, синтаксичний паралелізм, для експресивного вираження думки.

Ключові слова: афоризм, просте речення, просте ускладнене речення, складне речення, складна синтаксична конструкція, надфразна єдність, повтор.

Видатний філософ XVIII століття, поет і педагог Григорій Сковорода, роздумуючи над сенсом буття, різними виявами людської природи, залишив у своїй інтелектуальній і творчій спадщині численні афоризми, які привертають увагу багатьох дослідників. Серед філологічних студій останнього десятиліття слід назвати праці Н. Вострікової, Ю. Дзівалтовської, Ю. Лістрової [2], О. Заніздри, Н. Писаренко [4]. Аналізуючи афористичні вислови, що функціують у латиномовних листах Г. Сковороди, Н. Писаренко й О. Занідра виділяють авторські паремії (прислів'я, приказки), ідіоми, максими, сентенції, крилаті вислови з посиланням на автора чи історичну ситуацію, а також авторські афоризми з включенням давніх висловів, народної мудрості, біблійних посилань [4]. Як відзначають дослідники, структура афоризму зумовлена його смыслом [4, с. 52]. В афористичних висловах видатного філософа простежують використання різних стилістичних фігур, зокрема антитези, анафори, паралелізму, хіазму, риторичних запитань та ін. [2]

Афоризми Г. Сковороди привертають увагу різноманітністю синтаксичної будови, але цей аспект не був об'єктом системного вивчення,

тому розгляд афористики відомого мислителя щодо особливостей конструювання вираженої думки й творення в цій площині різноманітних стилістичних прийомів для її посилення є актуальним.

Метою пропонованої розвідки є встановлення стилістико-синтаксичних особливостей крилатих висловів Г. Сковороди, що відбивають індивідуальні риси його філософського та поетичного мовомислення. Поставлена мета передбачає виконання таких завдань: 1) проаналізувати функціонування синтаксичних конструкцій, що репрезентують афористичну думку автора; 2) встановити стилістичні засоби й прийоми у вираженні афоризмів.

Структурні та стилістичні властивості афоризмів привертають активну увагу мовознавців (Ю. Калашник [3], І. Сорочинська [6], О. Черник [7], Н. Шарманова [8] та ін.), оскільки саме ці риси репрезентують стислість, експресивність і водночас глибину висловленої думки. Дослідники поділяють афоризми за структурою на ті, що є еквівалентами простого речення, складного речення та еквівалентами надфразної єдності [8]. Афоризми розглядають як різновиди експресивних стислих текстів, мікрожанр.

Зазначимо, що афоризми Г. Сковороди вербалізовано різними синтаксичними конструкціями:

від простих речень до невеликих за обсягом надфразних єдностей. Усвідомлюємо те, що деякі афористичні вислови філософа були складниками речень-контекстів, але із часом побутування в мовленні цілком можуть розглядатися як самостійні конструкції, бо набули статусу прецедентних.

Крилаті вислови письменника досить часто мають структуру простого речення, переважно ускладненого синтаксичними елементами. Це засвідчує лаконічність його мислення й водночас філософську глибину. Активно створюваними є двоскладні речення, у яких акцент зроблено і на виконавцеві, і на дії або ознаці, що передають предикати, наприклад: «Добрый розум робить легким будь-який спосіб життя» [1], «Звірившись на море, ти перестави належати сам собі» [1]. У першому висловленні спостерігаємо метонімію, що дає змогу підкреслити ключове поняття життєдіяльності людини – розум. У другому – через метафоричне перенесення акцентовано на необхідності самостійно визначати напрям руху, щоб не втратити самовідчуття в життєвому морі. В афоризмах, утілених у простих реченнях, для створення контрасту, підпорядкованого розкриттю різних тем, функціують антоніми – загальномовні та контекстуальні: «Мудрець мусить і з гною вибрати золото» [5, с. 75], «Ти не можеш віднайти жодного друга, не нашукавши разом з ним і двох-трьох ворогів» [5, с. 227]. В останньому прикладі думку посилено двома парами антонімів (друга – ворогів, жодного – двох-трьох).

Прості односкладні речення, представлені в афоризмах Г. Сковороди, переважно мають головний член у формі наказового способу, що загалом характерно для крилатих висловів, наприклад: «На новий путівець шукай нові ноги» [5, с. 71], «Бери вершину і матимеш середину» [1]. Це забезпечує більший емоційний вплив на реципієнта. Спостерігаємо те, що головні члени односкладних речень в аналізованих афоризмах часто мають семантику мислення (думай, вирішуй, пізнавай, визначай, судить і под.): «Більше думай і тоді вирішуй» [5, с. 23], «З видимого пізнавай невидиме» [5, с. 31], «Визначай смак не за шкаралупою, а за ядром» [5, с. 99], «Не за обличчя судить, а за серце» [5, с. 129]. В останніх двох прикладах функціонує градаційний сполучник *не...а*, що дає змогу наголошувати на стверджуваному сенсі через заперечення.

У простих ускладнених реченнях афористичну думку подано більш конкретизовано: «Не любить серце, не бачачи краси» [1], «Вода без риби, повітря без пташок, час без людей бути не можуть» [1]. У першому реченні відокремлена обставина конкретизує умову (не бачачи красу), а в другому умову зазначено для кожного суб'єкта дії окремо. Переконливу підтримку адресата простежуємо в

афоризмі з однорідними головними членами, кожен з яких поширено конкретним об'єктом: «Облиш забобони, обмий совість, а потім одягну, залиш усі свої хиби і підіймайся!» [5, с. 21]. Таким чином вислів набуває посиленого імперативного характеру.

Для афористики Г. Сковороди характерними є складні речення різних структурних типів. За нашими спостереженнями, найактивніше у творенні крилатих висловів задіяно складнопідрядні речення мінімальної структури, що теж пояснюємо лаконічністю думки автора. Точність умовиводів передають зорові метафоричні та метонімічні образи, утілені в складнопідрядних реченнях із підрядними умови, наприклад: «Сліпі очі, коли затулені зіниці» [1], «Не може не блудити нога твоя, коли блудить серце» [1], «Коли риба спіймана, вона вже не потребує принади» [5, с. 233]. Як в образних, так і в логічних афоризмах підрядні частини умови займають позицію теми, якщо розташовані в препозиції до головної частини, або реми в разі постпозиції, що має значення для формування змісту. У логічному афоризмі «Коли не зможу нічим любій Вітчизні прислужитись, в усякому разі з усієї сили намагатимуся ніколи ні в чому не шкодити» [5, с. 143] зміст головної частини в позиції реми посилено риторичним запереченням (ніколи ні в чому не шкодити) та обставинним поширювачем міри й ступеня (з усієї сили), що семантично корелюють із запереченнями в підрядній частині. Своєрідна анепіфора творить категоричність судження та забезпечує афористичну злютованість.

У сентенціях може бути різний ступінь узагальнення залежно від уживання особових займенників (*ти, ми*), наприклад: «Похибки друзів ми повинні вміти виправляти або зносити, коли вони несерйозні» [5, с. 239], «Ти робиш найкращу і для тебе рятівну справу, коли твердо ступаєш по шляху доброго глузду» [1]. Емоційний вплив більш відчутний, якщо дія персоналізована займенником *ти*. У наведених афоризмах простежуємо одну з ключових думок філософії Г. Сковороди – дослухатися розуму, бо це не тільки порятунок для людини від усього лихого, а й благо.

Як уже зазначалося, для афоризмів видатного мислителя характерна порівняльна семантика, яка властива і складнопідрядним реченням різних типів, як-от: «Краще голий та правдивий, ніж багатий та беззаконний» [5, с. 131] (із підрядною прикомпаративною), «Наступний, весело освітлений день – плід учораїшого, так само як добра старість – нагорода гарної юності» [5, с. 157] (із підрядною порівняльною). Експресії цим висловам надає антитеза (*голий – багатий, правдивий – беззаконний; наступний – учораїшній, старість – юність*), створювана парами контекстуальних антонімів. Порівняльна семантика в афоризмі «Як ліки не завжди приємні, так і істина буває сувора» [5, с. 117] базована на зіставленні сприйняття істини зі смаковими властивостями ліків. Таким чином передано не

тільки життєву корисність істини, а й її рятівний характер.

Зіставлявальні речення теж дають змогу співвідносити обдумані явища, наприклад: «Коли велика справа – панувати над тілами, то це більша – керувати душами» [5, с. 85]. Експресію створено градацією атрибутів (велика – більша), неповнотою другої предикативної частини та контекстуальними антонімами (тілами – душами).

Прикметно, що афоризми Г. Сковороди, які мають порівняльний відтінок, подекуди є бажальними за комунікативним типом: «О, коли б змога писати так само багато, як і мислити!» [1], «О, коли б ми в ганебних справах були такі ж соромливі і боязкі, як це часто ми буваємо боязкі і хибно соромливі у порядних вчинках!» [1]. В останньому реченні зіставлення подано своєрідним чином: через антонімічні словосполучення (ганебні справи – порядні вчинки) та повтор іменних складених присудків в обох частинах, що робить «фізично» сприйнятним сенс вислову.

Структура займенниково-ототожнених складнопідрядних речень дає змогу посилити акцент на суб'єктних та об'єктних синтаксемах, що сприяє концентруванню думки. Такі конструкції чи не найкраще виражають філософські сентенції морально-етичного змісту, характеризуючи різних людей, результат їхньої поведінки: «Кому душа болить, тому весь світ плаче» [5, с. 221], «Солодке пізнає пізніше той, хто може проковтнути неприємне» [5, с. 113], «Що влодобав, на те й перетворився» [5, с. 91], «Безумцеві властиво жалкувати за втраченим і не радіти з того, що лишилось» [5, с. 151], «У тих, хто душею низький, найкраще з написаного і сказаного стає найгіршим» [1]. Спостерігаємо властиву думці Г. Сковороди антитетичність, створювану контекстуальними антонімами (солодке – неприємне, жалкувати – радіти, найкраще – стає найгіршим). Крім того, у таких афоризмах звучать глибокі повчальні настанови: «Як нерозумно випрошувати те, чого можеш сам досягти!» [1], «Не називай солодким те, що породжує гіркоту» [1], «Не все те отрута, що неприємне на смак» [1].

За нашими спостереженнями, афоризми Г. Сковороди мають структуру складнопідрядних речень ускладненого типу, наприклад: «Не досить, щоб сяяло світло денного сонця, коли світло голови твоєї затьмарене» [1], «Коли ти твердо йдеш шляхом, яким почав іти, то, на мою думку, ти щасливий» [1]. Кожна підрядна лаконічно акцентує увагу на важливому смисловою нюансі узагальненого змісту вислову. У наведених прикладах метафорично підкреслено світло розуму та важливість вибору власного життєвого шляху. Серед афоризмів такої структури є ті, в основі яких лежить зіставлення, тільки більш розгорнене: «Для шляхетної людини ніщо не є таке важке, як пишній бенкет, особливо коли

перші місяця на ньому займають пустомудрі» [5, с. 163], «Як купці вживають застережних заходів, аби у вигляді добрих товарів не придбати поганих і зіпсутих, так і нам слід якнайретельніше пильнувати, щоб, обираючи друзів, цю найліпшу окрасу життя, більше того – неоціненний скарб, через недбалість не натрапити на щось підроблене» [1]. Останній вислів містить поширені приклади, що характеризують надзвичайну важливість друзів у житті людини.

Для забезпечення смислової єдності в крилатому вислові «Ні про що не турбуватись, ні за що не переживати – значить не жити, а бути мертвим, адже турбота – рух душі, а життя – се рух» [5, с. 137] використано риторичне заперечення, посилене протиставленням предикатів (не жити, а бути мертвим). У підрядній причиновій частині смисловий ланцюг увиразнено повтором предиката рух, семантика якого об'єднує сутність турботи й життя.

Риторичні запитання, створені видатним мислителем, теж сформовані складнопідрядними реченнями різної структури, як-от: «Що може бути солодше за те, коли любить і прагне до тебе добра душа?» [1], «Хіба розумно чинить той, хто, починаючи довгий шлях, в ході не дотримує міри?» [1], «Хіба не любов усе єднає, будує, творить, подібно до того, як ворожість руйнує?» [1], «Хіба може говорити про біле той, котрому невідоме, що таке чорне?» [5, с. 253]. Як показує аналіз, превалюють ті вислови, що мають одну підрядну частину.

У природу певного явища дає змогу заглибитися протиставлення, що спостерігаємо в складносурядних та складних безсполучникових реченнях, які, за нашими спостереженнями, рідше функціонують в афористичному доробку Г. Сковороди, наприклад: «Всяка їжа і пиття смачні й корисні, але треба знати час, місце і міру» [5, с. 247], «Неправда гнобить і протидіє, але тим дужче бажання боротися з нею» [1]. У першій конструкції протиставлення дозволяє підкреслити важливість сенсу другої предикативної частини, у якій по суті міститься умова (якщо знати час, місце і міру) до змісту першої частини. Глибоку життєствердну думку містить афоризм автора «Все минає, але любов після всього зостається» [5, с. 77]. Протиставлення в другій предикативній частині формує заперечення до першої, тобто все ж таки любов не минає.

Складні синтаксичні конструкції, у яких представлені різні види зв'язку, є теж типовими для втілення філософських сентенцій письменника. Логічне розгортання думки в таких реченнях подекуди базується на дистантних і контактних повторях, наприклад: «Хто добре запалився, той добре почав, а добре почати – це наполовину завершити» [5, с. 197], «Надмір породжує пересит, пересит – нудьгу, нудьга ж – душевну тугу, а хто хворіє на се, того не назвеш здоровим» [5, с. 53]. На початку і в кінці останнього речення розташовано ключові фрази передаваного сенсу: надмір призводить до хворобливого стану. Думка

простежується через акцентування нюансів, реалізованих синонімами *нудьга* – *туга*. В одному з контекстів використано два зіставлення для розкриття природи того, що викликає захоплення людини: «*Природа прекрасного така, що чим більше на шляху до нього трапляється перешкод, тим більше воно вабить, на зразок того найшляхетнішого і найтвердішого металу, який чим більше треться, тим прекрасніше виблискує*» [1].

Смислово й структурно єдність афоризмів філософа, який був прекрасним ритором, забезпечує синтаксичний паралелізм, поєднаний із повтором-підхопленням цілих предикативних частин: «*Хто думає про науку, той любить її, а хто її любить, той ніколи не припиняє вчитися, хоча б зовні він і здавався бездіяльним*» [5, с. 25]. Таким чином, смислові частини, які є ключовими (*хто думає про науку* – *той ніколи не перестав вчитися*), розташовані в сильній позиції: на початку речення та після другої підрядної, чим забезпечено злотованість компонентів та динамічність викладу. Афористична думка Г. Сковороди вражає логічністю: «*Любов виникає з любові; коли хочу, щоб мене любили, я сам перший люблю*» [5, с. 35]. Смисловий ланцюг створює багаточленний повтор спільнокоренових слів та їхніх форм. У наведеному контексті спостерігаємо синтаксичну синонімію, яка сприяє розкриттю сенсу, вираженого в першій частині висловлення.

Чіткості вираженій думці надає синтаксичний паралелізм предикативних частин складних синтаксичних конструкцій: «*Майбутнім ми маримо, а сучасним гордуємо: ми прагнемо до того, чого немає, і нехтуємо тим, що є, так ніби минуле зможе вернутись назад, або напевно мусять здійснитися сподіване*» [5, с. 215]. Філософське розуміння людиною життєвого часу виражають предикати на позначення психічного та ментального стану й синтаксеми з темпоральною семантикою (*майбутнє, сучасне, минуле*), що є ключовими у висловленні. При цьому дієслова-присудки утворюють своєрідні антонімічні та синонімічні пари (*маримо, прагнемо* – *гордуємо, нехтуємо*), що, з одного боку, роз'яснюють, конкретизують думку, а з другого – її ущільнюють.

У творчості Г. Сковороди наявні афористичні висловлення, що є еквівалентами надфразних єдностей, вони формуються здебільшого двома реченнями, наприклад: «*Ніхто не може вбити в собі зло, коли не втямить спершу, що таке те зло, а що добро. А не визнавши цього у себе, як можна взнати і вигнати його в інших*» [5, с. 63]. Особливу увагу привертають афоризми, які різними лексичними

та граматичними засобами передають надзвичайно важливу думку про те, що людина є носієм свого щастя та вмістилищем власного нещастя: «*Збери всередині себе свої думки і в собі самому шукай справжніх благ. Копай всередині себе криницю для тієї води, яка зростить і твою оселю, і сусідську*» [5, с. 73], «*Щасливий, хто мав змогу знайти щасливе життя. Але щасливіший той, хто вміє ним користуватись*» [1]. В останньому прикладі змістову єдність забезпечують повтори ключової лексеми *щасливий*, яка виконує різні граматичні функції – предиката на початку речення, посідаючи сильну позицію, та означення (*щасливе життя*). Градування думки забезпечує форма ступеня порівняння цього прикметника (*щасливіший*), розташованого на початку наступного речення, який виконує предикативну функцію, та протиставні відношення між першим і другим реченнями надфразної єдності.

Отже, лаконічність і водночас глибину мислення Григорія Сковороди демонструють афоризми, репрезентовані простими реченнями, часто ускладненими різними синтаксичними елементами, що конкретизують думку, концентруючи її навколо одного граматичного центру. Форма наказового способу головних членів односкладного речення із семантикою мислення посилює вплив афоризму на реципієнта. Виразним комунікативним типом є афоризми з бажальною модальністю.

Серед складних конструкцій превалюють складнопідрядні речення, здебільшого мінімальної структури. Певні настанови та умовиводи, викладені в афоризмах такої будови, нерідко супроводжуються вказівкою на умову або час. Потужний потенціал у вираженні філософських сентенцій мають займенниково-співвідносні речення з предметним значенням корелятивів.

Порівняння як один із найпоказовіших пізнавальних засобів в афористиці Г. Сковороди представлені різними структурними типами синтаксичних одиниць: від словосполучень до складних речень із відповідними синтаксичними компонентами (підрядними частинами порівняльними, зіставлявальними конструкціями та ін.).

Афоризми, що є еквівалентами надфразних єдностей, часто формуються двома реченнями, зв'язок між якими забезпечують повтори та інші лексико-граматичні засоби. Видатний філософ використовує різноманітні стилістичні фігури, зокрема антитезу, риторичні запитання й заперечення, різного виду повтори, синтаксичний паралелізм, для експресивного вираження думки.

Афористика відбиває специфіку механізмів яскравого мислення й виразного мовлення різних авторів, тому дослідження її стилістико-синтаксичних засобів і прийомів є перспективними.

Список використаної літератури

1. Давня мудрість / Григорій Сковорода. URL: http://aphorism.org.ua/subrazd.php?page=1&pages_block=1&rid=1&sid=20.
2. Дзівалтовська Ю., Лістрова Ю., Вострікова Н. Афоризми у філософських текстах Григорія Сковороди. URL: <https://md-eksperiment.org/post/20140707-aforizmi-u-filosofskih-tekstah-grigoriya-skovorodi>
3. Калашник Ю. І. Стилістико-синтаксична організація філософських сентенцій у романі В. Єрмоленка «Ловець океану. Історія Одиссея». *Мовознавчий вісник*: зб. наук. праць. Черкаський національний університет імені Б. Хмельницького. 2021. Вип. 31. С. 40–47. DOI: 10.31651/2226-4388-2021-31-40-47.
4. Писаренко Н.Д., Заніздра О. А. Афористика у латиномовних листах Григорія Сковороди. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2019. № 38. Т. 1. С. 50–54. URL: http://www.vestnik-philology.mgu.od.ua/archive/v38/part_1/15.pdf
5. Сковорода Г. С. Вибрані афоризми / упоряд. і вступ. слово А. Рудзицького; передмова І. Дзюби; худож. О. Ройтбурд. Харків: Фоліо, 2020. 256 с.
6. Сорочинська І. Р. Логіко-семіотичне моделювання педагогічних афоризмів в англійській, італійській та українській мовах.: дис. на здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії Київ. 2020. URL: https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/Doctor_filosofii/Diser/Sorochunska.pdf
7. Черник О. О. Синтаксичні та композиційні особливості афоризмів Дена Брауна (на матеріалі циклу романів про професора Ленгдона). *Проблеми загального і слов'янського мовознавства. Problems of General and Slavic Linguistics. Проблемы общего и славянского языкознания*. 2018. № 1. С. 127-137.
8. Шарманова Н. М. Українська афористика: структурно-семантичний та функціональний аспекти: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.01. Харків, 2005. 19 с.

Надійшла до редакції 12 березня 2024 р.

Прийнята до друку 15 квітня 2024 р.

References

1. Ancient wisdom / Grigoriy Skovoroda. URL: http://aphorism.org.ua/subrazd.php?page=1&pages_block=1&rid=1&sid=20.
2. Dzivaltovska, Yu., Listrova, Yu., Vostrikova, N. Aphorisms in the philosophical texts of Grigoriy Skovoroda. URL: <https://md-eksperiment.org/post/20140707-aforizmi-u-filosofskih-tekstah-grigoriya-skovorodi>.
3. Kalashnyk, Yu. I. (2021). Stylistic and syntactic organization of philosophical maxims in V. Yermolenko's novel "Ocean Catcher. The Story of Odysseus". *Linguistic Bulletin: coll. of science works Cherkasy National University named after B. Khmelnytskyi*, 31. P. 40–47. DOI: 10.31651/2226-4388-2021-31-40-47.
4. Pysarenko, N. D., Zanizdra, O. A. (2019). Aphorisms in the Latin-language letters of Grigoriy Skovoroda. *Scientific Bulletin of the International Humanitarian University. Ser.: Philology*, № 38 (1). P. 50–54.
5. Skovoroda, G. S. (2020). Selected aphorisms / edited by and introduction words of A. Rudzytskyi; foreword by I. Dzyuba; artist O. Roitburd. Kharkiv: Folio. 256 p.
6. Sorochynska, I. R. (2020). Logico-semiotic modeling of pedagogical aphorisms in English, Italian and Ukrainian languages: diss. to obtain the higher education degree of Doctor of Philosophy. Kyiv. URL: https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/Doctor_filosofii/Diser/Sorochunska.pdf
7. Chernyk, O. O. (2018). Syntactic and compositional features of Dan Brown's aphorisms (on the material of the series of novels about Professor Langdon). *Problems of General and Slavic Linguistics*, № 1. P. 127-137.
8. Sharmanova, N. M. (2005). Ukrainian aphoristics: structural-semantic and functional aspects: autoref. thesis ... candidate philol. sciences: 10.02.01. Kharkiv. 19 p.

Submitted March 12, 2024.

Accepted April 15, 2024.

Yuliya Kalashnyk, Candidate of philological sciences, associate professor of the Department of Ukrainian Language, Kharkiv National University named after V. N. Karazin (Kharkiv, Maidan Svoboda, 4, 61022, Ukraine); e-mail: kalashnyk_julia@ukr.net; <https://orcid.org/0000-0003-2737-8612>

Hryhorii Skovoroda's Aphoristics: Structural, Semantic and Stylistic Aspects

Consideration of the aphorism of the famous thinker in terms of syntactic construction of the expressed thought and creation of various stylistic techniques in this plane to enhance it is relevant.

The purpose of the proposed research is to establish the stylistic and syntactic features of H. Skovoroda's winged expressions that reflect the individual features of his philosophical and poetic linguistic thinking.

The conciseness and, at the same time, the depth of Hryhorii Skovoroda's thinking are demonstrated by aphorisms represented by simple sentences, often complicated by various syntactic elements that concretize the thought, concentrating it around one grammatical center. The imperative mood of the main members of a one-part sentence with the semantics of thinking enhances the impact of the aphorism on the recipient. Aphorisms with the desirable modality are an expressive communicative type. Among the complex constructions, complex subordinate clauses, mostly of minimal structure, prevail.

Certain instructions and conclusions expressed in aphorisms of this structure are often accompanied by an indication of a condition or time. Pronominal-relative sentences with the objective meaning of correlates have a powerful potential in expressing philosophical maxims. Comparison, as one of the most significant cognitive tools in the aphorisms of H. Skovoroda, is represented by various structural types of syntactic units: from word combinations to complex sentences with corresponding syntactic components (comparative subordinate clauses, comparative constructions, etc.). Aphorisms, which are equivalents of supraphrase units, are often formed by two sentences, the connection between which is provided by repetitions and other lexical-grammatical means.

So, the outstanding philosopher uses a variety of syntactic constructions and stylistic figures, including antithesis, rhetorical questions and objections, various types of repetition, syntactic parallelism, for expressive expression of thought.

Key words: aphorism, simple sentence, simple complex sentence, complex sentence, complex syntactic structure, supraphrase unity, repetition.
